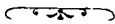

Ի Դ Ա Մ Ե Ն Դ Ե Ս

ՄԵՆԱԽՈՐ ԱՂՈԹՔԸ

մարդկային ընել, որպէս զի իր իմաստա-
սիրական ձկտումներուն համապատասխա-
նէ. կը յանդգնի կատարել այս ամէնը,
երբ նոյն իսկ հարկ է այնու աղարտել
առասպելին նկատմամբ հին սերունդին
ստեղծած երեակայական զեղեցիկ տեսիլը:
Մենք իր թատրոնին մէջ Աստուածներու
չքեղ պատկերին ներքե կը տեսնենք մարդ-
կային սիրտեր իրենց յոյզերով, ախտերով
և անկուսներով, նրբարուեստ ու ջերմ վեր-
լուծումէ անցած, անոնք կը մոռնան իրենց
վեհուութիւնը, մարդկային ն ուսաստ Բայց
սիրատապ և յուսատանջ կեանքը նախըն-
տրելով: Արդ պահանջել իրմէ Սոփոկլեան
այսօժառ առարկայականութիւնն և աւան-
դական տեսիլներու պաշտամունքը՝ անտեղի
է. իսկ այդ առարկայականութիւնը չունե-
նալուն համար մերժել ընծայել իր ողբ-
երգութեանց հանճարի դրոշմը՝ անարդար է:
Արիստոփան Գորտերու մէջ Եսքրիդէսի ըսել
կու տայ, թէ Եւրիպիդէսի բանաստեղծու-
թիւնը իր հետ վերջացաւ: Աս ճշմարիտ չէ.
Եւրիպիդէսի մտցուցած նորութիւնները՝
թատրերգութեան կազմին մէջ, այնքան
համապատասխան էին դարուն նորածագ
մտայնութեան, մարդկային բանին ազա-
տագրումի ձկտումները յատկանշող, աւելի
հոգեկան բարոյական մը ստեղծագործող,
որ անոնք միայն, առանց նկատի առնե-
լու հեղինակին քերթողի ձերքերը, բաւա-
կան եղան իր թատրոնը անմահացնելու
և միակ տիրոջն ընելու յաջորդ յոյն և
միւս ազգերու թատերական գրականու-
թեանց վրայ. տիրապետութիւն մը միա-
հանան և նշանակալից: Ու Եւրիպիդէս
Արիստոփանէն մինչև Կէօթէ այնքան մեծ
համարուեցաւ որքան էին Եսքրիդէս և Սո-
փոկլէս:

Ս. Մ.

Գիշերն արդէն մօտեցեր՝
կը խրտացնէր ըստուերի քողը նախկին
Եկեղեցւոյն ընդարձակ՝ լուրջ ու լըռիկ
կամարներուն տակ: Հոս հոն
կուճերուն վրան ըսպիտակ
Քահանայից դամբաններուն, ճանաչենք
Տրմոյն մեռնող լոյսի՝ թանկ
Անցած չքնաղ՝ պակիներէն նըկարուն
Լուսանցքներէն նրբերի,
կը թուէին վարանոտ
Տալու յետին մեղամաղձիկ հրաժեշտին:

Խորը՝ խորն հոն
Շողիւնին մէջ մոմերու՝
Մի քահանայ գալին ծայրով կ'աղօթէր.
Եւ շուրջը գտնող մը ծըռած
Միշտ ժամ գաղող կիներու
կը թուէին խոնջ արձագանգն Հաւատքին:

* *

Խորանիկի մը առջեւ
Ուր ստուերը հոծ աւելի
կենդանացած էր հազիւ
Հազ շառագոյն ու պլպլուն բոցիկէն,
Որ մերթ ընդ մերթ կանթեղի մ՝
Յատակէն վեր կ'ոտոտոտէր,
Կին մը՝ կարգուած, սիրունի,
Մայր մը թերեւս, թերեւս քոյր մ՝, ո՞վ գիտէ...
Գետին ինկած ըղձափափազ՝ կաթոգին
Իր սրտին մէջ պահելու
Ցուսահատ յոյս մը վերջին,
Մոմագոյն դէմքը թեւերուն մէջ ծածկած՝
Աղերսահայց, կարկառուն.
Ճերմակ ձեռտին միացուցած սերտօրէն,
կը հեծկտար աղօթք մը լուռ՝ անմըուռնչ:

Խաչելեալն

Անուին տըխուր դարձուց կընշը վըրայ,
Եւ թըւեցաւ թէ ստուերին մէջ ձայն մը մեծ
կը պաղատէր զթնութիւն...

... Աստուածային զթնութիւնն

Որ միշտ կ'իջնէ տառապալոծ մարդկային
Արարածոց վրայ, որոնք լուռ կ'ուզերձեն
Յաւին աղօթքը մենիկ:

Տ Ե Ր Ե Խ Ս Թ Ս Փ

Այգուն՝ բոլոր կանանչ ունեյր տերեւներ
Կենակեաց ծառն...
Տեւտի տերեւն որ կը շրջէր բարձրը ծայրն՝
Արդ դեղընցած մեռած է,
Եւ հովը զայն մրափուն ոստէն կը կորզէ:

Կ'իջնէ ճիւղէ ճիւղ՝ յամբարտէն ու թողլիք
Իր դողդըղուն քոյրերուն
Մէջէն ճամբայ փնտռելով իր վախճանին,
Տամուկ գետնին վրայ կամ շալակը հովին,
Հեռուներն՝ ո՛վ գիտէ ուր:

Բույիկ մը դեռ կը թռչտի
Հուրջը կոճիկն հինաւուրց.
Կը դեգեւի, կը տատանի, կը շրջի
Եւ հուսկ ուրեմըն կ'իյնայ...

Ամէն ինչ լուռ է համակ...

Տըխուր՝ թեթեւ շրջին մ'առանց զանգիւնի.
Փոքրիկ աղմուկ մը նըման
Ձարդըւած մանր ոսկերեռու...
Հարկին մեռած տերեւն ինկած հանգչած է
Իր սառուցիկ մօր վըրայ:

* *

Մայրամուտները կը թռչին մի առ մի
Գորշ՝ անհամբեր արդէն ստուերով ու ցրտով,
Տժգունութեամբ եւ քննով...

Արդ տերեւները ծառէն
Կ'անջատուին եւրս բազմաթիւ, ու կ'անցնին
Այսպէս նըման առաջնոյն
Դժոյն ու հեղգ, մինչ կը զոփան անձկութեամբ
Ու երկիւղով տըխուր իրենց քոյրիկներն,
Որ յուսահատ ցաւէ մ'ամէնքն համօրէն
Գիտեն մեռնիլ:

Խորհրդաւոր ճակատագիր մը նանւ
Տերեւներուն կ'ընտրէ մահեր զանազան...

Անոնցմէ մէկ քանին կ'առնէ կը չուպէ
Հիւսիսային հովին մոլուցքը դժնէ.
Եւ ուրիշներ կ'եւլեն կ'երթան համակամ
Առանց բընաւ ցնցումի,
Կարծես մղուած վար անշըշունջ սարսափէն
Կենդանի կոճիկն:

Ամէնքն ունին իրենց ժամն,
Աշաւուշին կամ մուտքին,

Օր ցերեկով եւ կամ գիշերն, ո՛վ գիտէ:
Ժամեր յոգնած ու տժգունած արեւու,
Ժամեր բարակ անձրեւի կամ մըրըրկի,
Ժամեր աստղի, ժամեր յտտակ կապոյտի,
Լուսընկայի, ո՛վ գիտէ...

Տերեւ մ'արդ լուկ կը դողայ
Ծառին վըրայ որ կ'երկնցնէ լուռ ոստերն
Այսպանող՝ մեղկ,
Կարծես ծաղրել ուզէր շրտայլ՝ հեռաւոր
Ծաղկաւտ Մայիսն...

Կը դողայ հուսկ տերեւն, հովին կ'աղաչէ
Որ զայն գրկէ ու սպաննէ...

Երկու մուտքեր են, երկու ցայգ խաւարուտ.
Երկու օրեր փոթորկայոյզ եւ ցրտին
Որ կը ցնցէ կը շրջէ
Ան իր սարսափը մենաւոր ու նըսեմ...

Բայց հոգն իր շուրջը կը խաղայ՝ կը գգուէ
Առանց զանի սպաննելու...
Կայ տակաւին լոյսի շառայլ մ'օգին մէջ...

Կ'ուզեմ մեռնիլ...
Ո՛հ մըրըրիկ որ հարիւր հատ շուպեցիր
Իմ շաղակրատ քոյրերէս,
Տար գիս, մինակ եմ, եւ ըստուէրը կ'իջնէ:
Բայց մըրըրիկն հեռուն տարեր է մուլուցքն
Ուրիշ ոստի՝ ծառի վրայ...
Ձուր կը ճօճայ տեղաբ եւ սակայն կամշոտ
Նեարդին վըրայ այն տերեւիկը մենիկ...
Ու կը մեռնի օրն...

Խորհրդաւոր ճակատագիր մը մահուան
Կը պահէ նա եւ տերեւներն...

Միայնակեաց տերեւն ահա ինկաւ վար.
Տերեւ մ'ուրիշ նախանձոտ զայն համբուրեց,
Եւ հազարներ յետոյ նոյնպէս պագին զայն
Ճերմակ բոլորն ալ ու սառն.
Ձըմեռնային տերեւներ շինջ ու մեռոտ.
Գնդակներ՝ ձիւնի...

* *

Այսպէս ինչպէս միայնակեաց ծառին վրայ
Տերեւներն,
Հոգիին մէջ կը շառաչեն քոյրիկներ
Ամենաքաղցր ու յամառ
Քիմեռաներ՝ պատրանքներ:

Յետոյ կու զայ օր մը, թիւեւ ժամ մ'հազիւ,
Բոպիկ մը լոկ
Եւ առաջինը կ'իշխայ վար մեր վրայ
Կեանքէն շոպուած...

Մէկիկ մէկիկ, հարիրաւոր, յամբօրէն
Անկէ յետոյ, համօրէն
Մեր սիրոյն շուրջը կը հանգչին՝ յուսահատ
Եւ կամշոտ.
Դեղին ու հեղզ յիշատակներ անօգուտ:

Եւ մէկն որ խորը ծածկըւած կը մընայ
Սրբփալով ու մեծիկ,
Կ'առնէ զայն Մահը ինք իրեն. հոնսկ պարգեւ:

ՀԵՏՔԵՐ ԶԻՆԻՆ ՎԵՐԱՅ

Անապատին վերայ շինջ
Կը փոռէր ցայգը սառուցիկ՝
Անարձագանգ եւ անգոյն
Բաց ի այնքան հեռաւոր
Պլպլոււմէն աղիտաւոր աստղերու:

Ամէն ինչ ցուրտ էր, մութ, մեռած լըռութիւն,
Անհուն դաշտին վրայ ոչ ալիք, ոչ ըստուեր:

Թողիւնն աստղի մը աւելի լուսացայտ
Ձիւնէն — տըմոյն տօգոյն կոյս —
Փութանակի կ'ապշոպէր փայլ մը յանկարծ
Իր բացակայ ճակատագրին թշնամի
Եւ անյիշող:

Ուանելուպատակ եւ առանց
Հեռիութեան՝ ճայգն յաղթող
Հին՝ թըխաթոր վերարկուին մէջ փաթթուած՝
Կը ծնար անշարժ:

* *

Ինչպէս գիշեր մը սառուցիկ՝ մշտնջեան,
Իր անապատ մը կոյս՝ ամուլ՝ անբեղուն,
Անծայրածիր, անօգուտ,
Կը նայէի քեզի, ով կին, ես իմ մէջս,
Կին առանց ճակատագրի,
Առանց ոչ մէկ նըպատակի
Եւ առանց հեռիութեան:

* *

Ահ, ո՛չ, առանց ճակատագրի չես ալ դուն.
Ահա նպատակն, հեռիութիւնը անա...
Կը փախչի ցայգն անվախճան...

Եւ կը պատէ յաղթական
Լոյսն իր թուի՝ հին վերարկուն...
Արեւ մ'... Արեւը հոն ծայրէն ուրբոյն,
Լուսացեցուց եւ անծանօթ՝ անսահման
Հորիզոնէն առաջին,
Փայլակնացայտ ճանաչեցնուր արշաւով
Անապատին վրայ կը հրօսէ հրաթաղանթ:

* *

Կեանք կ'առնէ, ով կին, աչքդ արդէն իսկ մեռած,
Խորունկ եւ նըսեմ...
Երեւած անծայր դաշտին վրայ արդ կը շահաս
Դուն անհղծունածն իմանալ,
Լուծել զաղտնիքն՝ անձկակարօտ՝ յարութեան...

Երեւ, ով կին...
Հիրմակ ձիւնի լըռայ կայ հեռք մը միայն
Ձոր կը վառէ արեգակն.
Հեռք մը միայն կայ, եւ թեթեւ սրտիդ մէջ
Ոչ եւս սեղմ ու մարտած...
Հեռքիկ մը կարճ ու տարտած.
Հեռքը մանկան մը որ չեկաւ տակաւին,
Որ պիտի վաղը անցնի
Եւ կը տեսնես դուն զայն, կը զգաս, կը կոչես...

Նայէ քու մէջըդ եւ մըտիկ ըրէ, կին...
Դողմ, ինդամ, եւ առաջին անգամ դուն
Անուշ անուշ արտասուէ՛...:

Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱԶԻՆԵԱՆ

Մ Թ Ո Դ Ս Թ Ո Դ Ս

Անհունիդ մէջ ոչնչութեան եւ գոյի
Հոգիս ստուերն իր էութեան կը տեսնէ,
Ուր միայնակ անհիւթ հըպարտ կը յածի,
Ինչպէս դեռ մ'որ ըմբոստ լոյսին կը դիմէ:

Երբ զաղտագող հովիտներէն կը յառնես
Եւ արեգակը խորքիդ մէջ կ'ընկղմի,
Ան քո խաւար ծանրութեան տակ հոգիէս
Կը բարձրանայ խիզախ տենչանքն ապրումի:

Ես կը սիրեմ իմ էութեանս անազանքն
Որ մըուրէն ովկեանին մէջ մըթութեան.
Լըսեմ անոր գոչիւնին վեհ արձագանքն,
Ըզգամ թէ կամ տիեզերքին յանդիման:

Երբ արեգակն երփնաւորէ սար ու ձոր
Երբոր կաթն լոյս ու շրնարճ լուսընկան,
Գըրկըւիմ հս լոյսի թեւին մէջն աղուոր,
Եւ այն ըլլայ ինծի դըրախտ սիրական: